

P A T E R I C

DARURILE Sfântului Duh

Volumul 1

ediția a doua

Traducere din limba greacă
Monahia Caliochia Muraru

editura
Σοφία

București

PROLOG

Așa cum soarele își revarsă cu îmbelșugare razele și dă viață întregii făpturi, tot astfel și Sfântul Duh îi umple cu bogăție de Har pe creștinii ortodocși în timpul săvârșirii Tainei Mirungerii.

Taina Botezului ne introduce în Biserică. Taina Mirungerii ne dă toate „merindele” de trebuință pentru desăvârșirea duhovnicească și dobândirea sfințeniei.

Prin cuvintele rostite de săvârșitorul Tainei: „Pecetea darului Sfântului Duh”, îi sunt dăruite creștinului nou-luminat harismele¹ Sfântului Duh. Dăruirea acestor harisme reprezintă împlinirea cuvintelor Prorocului Ioil: „Dar după aceea, vărsa-voi Duhul Meu peste tot trupul, și fiii și ficele voastre vor profeți, bătrânii voștri visuri vor visa, iar tinerii voștri vedenii vor vedea.” (*Ioil* 3, 1)

Lucrările harismelor dumnezeiești s-au vădit mai cu seamă și s-au făcut arătate în felurite chipuri în rândul primilor creștini. După cum proroceste Domnul: „Iar celor ce vor crede, le vor urma aceste semne: în numele Meu demoni vor izgoni, în limbi noi vor grăi, șerpi vor lua în mână și, chiar ceva dătător de moarte de vor bea, nu-i va vătăma, peste cei bolnavi își vor pune mâinile și se vor face sănătoși.” (*Mar-*

¹ Deși am folosit pe alocuri echivalentele „dar” și „Har”, am tradus preponderent termenul *χάρισμα* prin „harismă”, pentru a păstra nuanțele semantice specifice limbii grecești. (*n. trad.*)

cu 16, 17-18) Sfântul Apostol Pavel, în Întâia Epistolă către Corinteni, și Sfântul Evanghelist Luca, în Faptele Sfinților Apostoli, se referă amănunțit la această temă a harismelor, descriind unele dintre manifestările lor.

Însă și în anii ce au urmat s-au arătat oameni purtători de Duh Sfânt, bărbați și femei, care au avut harisme cu totul deosebite și care au fost numiți *χαρισματούχοι*, adică „plini de Har”¹. Desigur, au existat deopotrivă și oameni supuși duhurilor viclene, care lucrau și ei „semne și minuni”, săvârșind fapte nemaipomenite. Mai ales în zilele noastre, vrăjitori, dar și feluriți eretici au izbânzi impresionante. Milioane de oameni au urmărit, de pildă, cu ceva timp în urmă la televizor dispariția statuii Libertății din New York².

Toate acestea amintesc de „iscusința” antihristului, așa cum este ea înfățișată în Apocalipsa: „Și am văzut ridicându-se din mare o fiară care avea zece coarne și șapte capete; (...). Și unul din capetele fiarei era ca înjunghiat de moarte, dar rana ei cea de moarte fu vindecată, și tot pământul s-a minunat mergând după fiară.” (*Apocalipsa* 13, 1-3)

¹ Am optat să redăm, în genere, termenul grecesc *χαρισματούχος* (*χάρισμα*, „harismă” + *-ούχος* < *έχω*, „a avea”) prin sintagma „plin de Har”, întrucât echivalentul românesc „harismatic”, încetățenit ca împrumut din limba franceză sub forma „carismatic”, și-a pierdut în mare măsură încărcătura duhovnicească, ajungând să exprime, în sens larg, înzestrarea, talentul: „carismatic – înzestrat, dotat, talentat, cu o valoare personală extraordinară”. În limbajul duhovnicesc propriu acestei cărți, „harisma” este un dar dumnezeiesc vădit prin dobândirea Harului, nu doar o înzestrare naturală a omului. (*n. trad.*)

² Se face referire la o tehnică de iluzionism, pusă în scenă în anul 1983 de către magicianul american David Copperfield, pe numele său real David Seth Kotkin. Celebru truc al acestuia a constat într-o ingenioasă combinație de inginerie scenică și iluzionism, ce a implicat o platformă rotativă pentru public, proiectoare puternice și jocuri de lumini menite să creeze iluzia dispariției, respectiv două coloane și o cortină amplasate în fața monumentului de 93 de metri. La ridicarea cortinei, ca urmare a rotirii insesizabile a platformei, publicul privea, de fapt, spre ocean, nu spre locul propriu-zis al statuii (Insula Libertății), iar stingerea luminilor care o încadrau a făcut-o, astfel, „invizibilă”. (*n. trad.*)

Amintesc, totodată, de prorocul mincinos al antihristului: „Și am văzut o altă fiară ridicându-se din pământ, și avea două coarne asemenea mielului (...). Și face semne mari, încât și foc face să se pogoare din cer pe pământ, înaintea oamenilor, și amăgește pe cei ce locuiesc pe pământ prin semnele ce i s-au dat să facă înaintea fiarei.” (*Apocalipsa* 13, 11-14)

Cu totul neștiutori în ceea ce privește viața duhovnicească și legile acesteia, nicidecum binevoind a păzi „căi aspre”¹ și a trăi spiritualitatea ortodoxă ascetică, mulți eterodocși, în delirul lor de entuziasm și sentimentalism, cred că sunt harismatici.

Vrednice de amintit sunt cele consemnate în chip pilduitor de Înaltpreasfințitul Mitropolit al Corintului, Pantelimon Karanikolas, în cartea sa *Ereziile: penticostalii*:

„Fenomenele întâlnite la penticostali, având ca principală manifestare vorbirea în limbi (glosolalia) și fiind socotite roade ale «revărsării» Harului Duhului Sfânt, sunt fenomene naturale, mecanice, ca să spunem așa, produse de anumite condiții artificiale (tehnice), în răstimpul cărora duhul omului are manifestări extatice asemănătoare, însă fără ca omul să fie părtaș Harului dumnezeiesc creștin...”

„Platon exprimă într-un mod cât se poate de inspirat fenomenele de acest fel prin intermediul termenului *theomania*, «nebunie divină»...”²

¹ *Psalmi* 16, 4: „Ca să nu grăiască gura mea lucruri omenesti, pentru cuvintele buzelor Tale eu am păzit căi aspre.” (*n. trad.*)

² În *Dialogurile* lui Platon, cu precădere în *Phaidros*, apare sintagma *θετα μαντα*, „nebunie divină”, care a dat ulterior termenul compus citat aici, *θεομαντα*. În traduceri și în edițiile critice, *θεομαντα* este redat prin „nebunie divină” (variantea cea mai fidelă), respectiv „nebunie sacră”. Se face referire la o posedare divină, în sensul unei nebunii ca dar divin, manifestată sub forma freneziei sau a transei, fenomen pe care Platon îl situa în sfera sacrului. (*n. trad.*)

„Condițiile artificiale (tehnice) pentru producerea fenomenelor în discuție sunt, în genere, cântările religioase pe un ton înalt, muzica religioasă cu un ritm accelerat treptat, dansurile religioase, recitățile pe un anumit ton al vocii și un ritm ridicate progresiv, repetările continue, cu voce tare, ale unor cuvinte sau formule sacre etc.”

Pe de altă parte, Bătrânul Daniil Katounakiotul, cel cu adevărat plin de Har și întemeietorul atelierului de iconografie al Daniileilor, în cartea sa *Viața îngerească*, face referire la premisele și stadiile vieții harismatice autentice, așa cum este ea trăită și se manifestă în spațiul Ortodoxiei, după cum urmează:

„Dacă unii, trăind în mijlocul lumii, au izbândit să dobândească mari virtuți și au strălucit prin semne și minuni, aceasta s-a întâmplat fiindcă cei mai mulți dintre ei s-au nevoit mai înainte în viața singuratică (monahală). Dar și cei care s-au arătat făcători de minuni, fără a petrece prin pustietăți, unii ca aceștia, deși viețuiau în lume, au fost cu totul străini față de lume, îndeletnicindu-se cu postiri, rugăciuni și cu toate îndumnezeitoarele virtuți...”

Aceștia, fie că sunt învățați, fie că sunt neștiutori de carte, fie săraci, simpli și neînsemnați, primesc «diploma» înțelepciunii celei de Sus și, fiind învățați de Însuși Dumnezeu, se fac organe răsunătoare ale Duhului Sfânt...

Înainte însă ca omul să ajungă la această stare, îl vor însoți trei lucrări: prima se numește Har luminător, a doua, Har curățător, iar a treia, Har desăvârșitor...¹

¹ Deși cele trei stadii ale vieții duhovnicești sunt, potrivit învățăturii patristice, curățirea (καθαρσις) – luminarea (φωτισις) – desăvârșirea (τελειωσις), în acest pasaj ordinea enumerării este diferită, întrucât Bătrânul Daniil Katounakiotul nu vorbește despre începutul căii ascetice, ci despre lucrarea Harului în cei nevoitori, aflați deja pe treapta făptuirii (πραξις). Mai

Și atunci omul devine primitor al luminărilor dumnezeiești, adică i se dau Harul săvârșirii de minuni și harismele mai presus de fire ale străvederii, înainte-vederii și nepătimirii.”

În multe cazuri, se confundă adevărul cu minciuna. Este nespus de greu pentru cineva să deosebească cu toată siguranța dacă un fapt minunat provine de la Duhul Sfânt sau de la duhul rătăcirii. După cum învață Apostolul Pavel, „însuși satana se preface în înger al luminii... și slujitorii lui iau chip de slujitori ai dreptății” (*II Corinteni* 11, 14-15). Astfel mulți cad pradă înșelării și se pierd.

Pe de altă parte, este păcat de moarte ca o lucrare a Duhului Sfânt să fie socotită lucrare demonică. Domnul ne poruncește: „Celui care va zice cuvânt împotriva Fiului Omului, se va ierta lui; dar celui care va zice împotriva Duhului Sfânt, nu i se va ierta lui” (*Matei* 12, 32). În acest punct există anumite criterii de bază. Lucrările Duhului Sfânt:

1. dau naștere în inimă unei stări de pace și veselie;
2. nu caută niciodată să se arate celorlalți și să impresioneze, ci sunt împletite cu smerenia și dragostea;
3. aduc folos duhovnicesc;
4. se manifestă în spațiul dreptei credințe, al credinței ortodoxe.

Este uneori uimitoare capacitatea sufletului de a „detec-ta” stările duhovnicești. La apariția aceleiași persoane, de pildă a unui tânăr strălucitor, odată să simtă liniște și bucurie, iar altădată apăsare și teamă, în funcție de ce fel de „înger al luminii” s-a înfățișat înaintea sa.

întâi Harul luminează, apoi curățește patimile ascunse, pentru a-l conduce pe om la contemplare – vederea lui Dumnezeu (*θεωρία*) –, respectiv la îndumnezeire (*θεωσις*). (*n. trad.*)

În orice caz, potrivit Apostolului Pavel, „hrana tare este pentru cei desăvârșiți, care au prin obișnuință simțurile învățate să deosebească binele și răul” (*Evrei* 5, 14). Însă pentru noi, cei nedesăvârșiți, spre a evita fiecare dintre cele două primejdii, există tradiția Părinților, care ne învață: „Nici să nu primești, nici să nu lepezi.” Evită, adică, să accepți sau să respingi orice nu este într-un totu limpede că provine de la Duhul Sfânt sau, dimpotrivă, de la diavolul, înainte de a-l supune judecății Părinților duhovnicești iscusiți. Sfântul Grigorie Sinaitul scrie în acest sens:

„Să nu primești niciodată orice ai vedea cu simțurile sau cu mintea, sau în afară, sau înăuntru, fie chiar chipul lui Hristos, sau vreun înger, zice-se, sau al vreunui sfânt, sau să-ți nălucești, sau să întipărești vreo lumină în mintea ta. Căci și mintea însăși are, de la sine, prin fire, puterea de a plăsmui năluciri și ușor poate plăsmui închipuirile [celor dorite în cei ce nu iau aminte cu de-amănuntul la aceasta]...”

„Cel ce vede ceva cu înțelegerea, cu simțirea, chiar de ar fi de la Dumnezeu, dacă o primește fără să întrebe pe cei cercați, ușor se amăgește sau se va amăgi, ca unul ce o primește cu ușurință.”¹

În paginile ce urmează, am cules mărturii despre manifestările a două categorii de harisme. Prima cuprinde harisma dreptei socoteli, a străvederii și a înainte-vederii (*διάκρισις*, „dreaptă socoteală”; *διόρασις*, „străvedere”; *προόρασις*, „înainte-vedere”). Din cea de-a doua fac parte harisma tămăduirii bolilor, a izgonirii demonilor și a petrecerii împreună cu fiarele sălbatice.

¹ Grigorie Sinaitul, *Despre amăgire și despre multe alte lucruri*, în *Filocalia*, vol. 7, trad. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMO, București, 2013, pp. 232-233. (*n. trad.*)

Întâmplările au fost adunate din diferite biografii ale sfinților sau ale unor simpli credincioși, care au bineplăcut lui Dumnezeu și s-au învrednicit de daruri dumnezeiești. Le oferim într-o redare uniformă în greaca modernă, iar unde am considerat necesar, ca texte adaptate. În pofida variației prelucrări a întâmplărilor cuprinse în această antologie, rămâne, mai cu seamă în privința stilului și a întinderii lor, o anumită lipsă de omogenitate, de neocolit într-o astfel de lucrare. Această lipsă de omogenitate s-ar fi putut înlătura doar printr-o intervenție „procustiană” asupra textelor, lucru străin de intențiile noastre.

La sfârșitul fiecărei întâmplări este menționată, pe scurt, sursa principală. Datele complete ale surselor și ale lucrărilor consultate vor fi găsite de cititor la sfârșitul cărții.

Trebuie să notăm faptul că nu am realizat o lucrare sistematică și exhaustivă. Am alcătuit pur și simplu o mică antologie de manifestări ale Harului dumnezeiesc, din vechime și contemporane, din întreg cuprinsul spațiului tradițional ortodox: din Tebaida Sudului (Egipt) până în „Tebaida Nordului” (Rusia).

Năzuim ca această lucrare să-i învețe, să le aducă desfătare duhovnicească și folos sufletesc cititorilor, care, deopotrivă cu lupta lor personală, au de înfruntat într-o țară ortodoxă și un potop de mesaje eterodoxe și de rea-credință.

*Mănăstirea Paraklitou
Duminica Ortodoxiei, 1987*

I

DREAPTA SOCOTEALĂ¹

Dreapta socoteală este capacitatea de a distinge adevărul, de a judeca cu dreptate, de a hotărî și a lucra potrivit voii lui Dumnezeu și dragostei față de aproapele.

După Sfântul Antonie cel Mare, este cea mai aleasă între virtuți, deoarece îl călăuzește pe om în siguranță pe calea mântuirii. Potrivit Cuviosului Ioan Sinaitul, este „îndeobște cunoașterea sigură a voii dumnezeiești în orice timp și loc și lucru”² (...), „făclie în întuneric, întoarcerea celor rătăciți, luminarea celor cu vederea scurtă (miopi)”³.

Un discernământ de bază au toți oamenii. Acesta se tulbură însă și se întuneacă prin feluritele patimi. Dimpotrivă, el se subțiază și se luminează prin lucrare duhovnicească, rugăciune, studiu, smerenie, înfrânare și, în general, prin curățirea de patimi.

¹ Termenul grecesc *διάκρισις* cunoaște variate traduceri în limba română: „deosebirea duhurilor” (harisma deosebirii duhurilor, „puterea deosebirii”), „discernământ, dreptă socotință (formă arhaică), dreptă socoteală”. Am optat pentru ultima variantă, curentă în uz, întrucât „socoteala”, înțelesă ca „judecată, chibzuială, cumpănire a lucrurilor” redă mai fidel grecescul *κρισις*, „judecată”. Prefixul *διά-* accentuează procesul de analiză și de separare (discernere) implicat în actul judecății. (*n. trad.*)

² Sf. Ioan Scărarul, *Cuvântul XXVI: Despre deosebirea gândurilor, patimilor și virtuților*, în *Filocalia*, vol. 9, trad. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMO, București, 2013, p. 367. (*n. trad.*)

³ *Ibidem*, p. 410. (*n. trad.*)

Când dreapta socoteală se statornicește în suflet, credinciosul devine far strălucitor de departe și călăuză nerătăcită. Ajunge să cerceteze și să tâlcuiască stări apăsătoare și probleme grele. Devine alăută a Duhului Sfânt.

Sfântul Antonie cel Mare și vânătorul

Un vânător, văzându-l pe Marele Antonie (251-356), „patriarhul pustiei”, glumind cu ucenicii săi, s-a smintit. Cuviosul, vrând să-l învețe că dreapta socoteală cere, uneori, o anumită îngăduință în locul unei asprimi prea mari, i-a spus:

– Întinde-ți arcul!

Vânătorul s-a supus. Cuviosul i-a zis iarăși:

– Întinde-l mai mult!

Când vânătorul l-a întins mai mult, Cuviosul a spus din nou:

– Întinde-l și mai mult!

Vânătorul s-a împotrivit:

– Dacă îl întind mai mult, se va rupe.

– Tot așa, i-a răspuns Cuviosul, se va întâmpla și cu frații, dacă se nevoiesc neîncetat cu asprime, fără vreo odihnă sau mângâiere.

(Pateric)

Evloghie și ologul

Fericitul Evloghie, fiind aprins de dragostea dumnezeiască, a părăsit zarva lumii, slava, învățătura, bogățiile și a urmat această cale de mântuire:

A găsit în piața cetății un olog, fără mâini și fără picioare. Cugetând la necazul aceluia, s-a rugat, făgăduind înaintea lui Dumnezeu:

– Doamne, întru numele Tău, îl voi lua pe acest schilod și îl voi îngriji până la moarte, ca să mă mântuiesc prin această jertfă! Dăruiește-mi răbdare să-i slujesc.

S-a apropiat apoi de el și i-a spus:

– Vrei să te iau la chilia mea și să te îngrijesc?

– Cu multă bucurie, i-a răspuns el.

Evloghie l-a luat, așadar, la chilia sa și a început să aibă grijă de el: îl hrănea, îl spăla, îl îmbrăca, îl mângâia și îl oblojea. Cu aceste îngrijiri, ologul își îndura cu răbdare starea și îl privea pe Evloghie cu recunoștință. Însă după cincisprezece ani l-a cuprins un duh de akedie¹ și s-a răzvrătit împotriva lui. A început să-l împrăste cu ocări și să-l batjocorească:

– Ticălosule, fugarule, ai furat bani străini și vrei să te mântuiești slujindu-mă pe mine? Du-mă înapoi în cetate, în piața unde m-ai găsit!

Alteori cerea pe un ton poruncitor:

– Vreau carne!

Evloghie îi aducea carne, dar el nu se liniștea. Striga:

– Nu-mi găsesc odihna! Vreau să văd oameni! Vreau să merg iarăși în piață! Du-mă înapoi unde m-ai găsit!

Deznădăjduit, Evloghie a alergat la monahii din vecinătate și le-a spus:

– Ce să fac, căci acest schilod m-a adus la deznădejde? Să-l părăsesc? Am făcut o făgăduință înaintea lui Dumnezeu și mă tem. Să nu-l părăsesc? Îmi face viața amară. Nu știu, deci, ce să fac.

Iar accia i-au zis:

– De vreme ce trăiește Marele Antonie, ce ne întrebi pe noi? Ia-l pe schilod, mergi la peștera lui și întreabă-l. Și orice îți va spune, fă ascultare, căci Dumnezeu vorbește prin gura lui.

I-a ascultat, l-a luat pe olog și s-a dus la Cuviosul. Acela l-a salutat adresându-i-se pe nume, deși nu-l mai văzuse niciodată. L-a întrebat apoi:

¹ Termenul *ἀκηδία*, „akedie”, înseamnă, literal, „negrijă, nepurtare de grijă”. Cunoaște felurite traduceri: „akedie/acedie, trândăvie, lehamite”, precum și o denumire metaforică – „demonul amiezii”. (*n. trad.*)

– De ce ai venit aici?

– Cel Ce ți-a descoperit numele meu, a răspuns Evloghie, îți va fi descoperit și pricina venirii mele.

– Știi de ce ai venit! Dar spune-o tu, ca să audă și frații care sunt aici.

– L-am găsit în piață pe acest schilod și l-am făgăduit lui Dumnezeu să-l îngrijesc, ca să mă mântuiesc și eu prin el, și el prin mine. Dar, fiindcă după cincisprezece ani mă pune la grea încercare, mă bate gândul să-l părăsesc. De aceea am venit la Cuvioșia ta să mă sfătuiești ce trebuie să fac. Și să te rogi pentru mine, căci mult pățimesc.

Cuviosul i-a spus pe un ton aspru:

– Deci vrei să-l părăsești... Însă Cel Ce l-a zidit nu-l părăsește. Dacă tu îl vei părăsi, va pune pe altul, mai bun decât tine, să poarte grijă de el.

Evloghie, auzind aceste cuvinte, a tăcut. Cuviosul s-a întors atunci către olog și a început să-l mustre cu biciul cuvântului său pilduitor:

– Ticălosule, nevrednicule de cer și de pământ, nu înce-tezi să te lupți cu Dumnezeu? Nu știi că Însuși Hristos îți slujește? Cum îndrăznești să l te împotrivești lui Hristos? Nu în numele lui Hristos te îngrijește Evloghie?

I-a luat apoi pe amândoi și i-a sfătuit:

– Mergeți și să nu vă despărțiți unul de altul. Dumnezeu vă va purta de grijă. V-a venit ispită fiindcă amândoi pașiți spre sfârșitul luptelor voastre și veți fi încununați cu cununile răbdării. Să nu vă despărțiți, așadar, iar când va veni îngerul, să vă afle la locul nevoinței voastre.

Mișcați de aceste cuvinte, s-au întors degrabă la chilia lor și și-au continuat nevoința. Iar în patruzeci de zile, Evloghie a adormit în Domnul. După alte trei zile, a adormit în Domnul și ologul.

(Istoria lausiacă)